

İLÂHIYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1964

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ . 1964

Yıl: 1964

Cilt: XII

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1964

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ . 1964

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN	: <i>L'İslam en face du Problème Orient et Occident</i> 1
" " " " "	: <i>Şark-Garp Problemi karşısında İslâmiyet</i> 21
Hıfzırrahman RAŞİT ÖYMEN	: <i>İslâmiyette Öğretim ve Eğitim hareketleri</i> 35
Doç. Dr. İbrahim AGÂH ÇUBUKÇU	: <i>İhvân As-Safâ ve Ahlâk Görüşüleri</i> 43
" " " " "	: <i>Mutezile ve Akal Meselesi</i> 51
Osman KESKİOĞLU	: <i>Mûsa Cârullah</i> 63
Prof. Dr. BERNARD LEWIS	: <i>Orta Şarkın Tarihi Hüviyeti</i> 75
Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU	: <i>Bazı İslâm bilginlerinin toplum görüşleri</i> 83
Prof. Dr. Kâmran BİRAND	: <i>Existentialisme Üzerine II</i> 100
Prof. Dr. Zübeyr SİDDİKÎ	: <i>İslâm Hukukunda Hadis'in Yeri Çeviren</i> : Dr. M. Esad KILICER 113
ALY MAZEHERİ	: <i>Müslüman Ortaçağda Eğitim ve Öğretim</i> : Çeviren Asis. Dr. Bahriye ÜÇOK . 119
İbrahim AGÂH ÇUBUKÇU	: <i>Prof. Necatî Lûgal ve Eserleri</i> 129
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN	: <i>Rıfkı Melûl Meriç</i> 135
" " " " "	: <i>Prof. Dr. Kâmran Birand</i> 139
Prof. M. Tayyib OKIÇ	: <i>Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu</i> 143
" " " " "	: <i>İslâm Hukukunda Muhakeme Usulüne Dair Bir Eser</i> 153
Doç. Dr. İ. TUNALI	: <i>Felsefenin Işığında Modern Resim I.</i> : <i>Impressionism</i> 155
N. ÖNER	: <i>Abdülkadir Erener</i> 158
Asis. Esat COŞAR	: <i>Behçetü'l-Hadâ'ik'in Yeni Bir Nüshası</i> . 159

“Tarih Boyunca Medeniyetlerin Doğuş ve Batış Sebepleri Muvacehesinde İslâm Alemi ve Geçirdiği Tarihi Safhalar” Birinci cilt, Mukaddime. İstanbul, 1961, 240 sayfa.

Yazan, ABDULKADİR ERENER

Abdulkadir Eren, Mukaddime'nin önsözünde, İslâm Medeniyeti hakkındaki eserini dört cilt halinde hazırladığını haber veriyor. Mukaddime birinci cildi teşkilediyor. Diğer ciltleri henüz yayınlanmamıştır.

Yazar ön sözde diyor ki: “Medeniyetin kaderi üzerinde mutlak söz hakkı olan şartlar muhitini altı vasat halinde tesbit ettim. Bunlar sırasıyla itikat, felsefe, hukuk, iktisat, ahlâk ve ilim vasatlarıdır”. İşte Mukaddimeyi bu altı ortamın incelenmesi teşkilediyor.

Her bölüm derin bir araştırma mahsuludur. Çeşitli medeniyet çevrelerinde, bilhassa İslâm ve Avrupa medeniyetleri göz önünde bulundurularak bu ortamların, medeniyetin ilerleme ve gerilemesinde oynadıkları rol tarihi vak'alar zikredilerek belirtiliyor.

Altı bölümden ençok üzerinde durulan itikatlar vasatı ile hukuk vasatıdır.

İtikatlar vasatında din müessesesi ele alınıyor. Dinlerin medeniyetlerin doğuşunda oynadıkları müsbet rol yanında, önleyici rolü de açıklanıyor. Bu konuda Eren'er'in üzerinde durduğu önemli nokta şudur: Her din doğduktan sonra tereddidi etmeğe mahkûmdur. Dinlerin esasındaki iyi niyetler zaman ilerledikçe kılık değiştirmektedirler. Dinlerin bozulmasında başlıca iki âmîl görülüyor. 1- Eski itikatların zaman geçtikçe kılık değiştiretilerek dirilmesi, 2- Ülema ve ruhanilerin sebep oldukları bozulma. Yazar bilhassa ikinci sebep üzerinde duruyor. Dinlerin bozulmasında başlıca rolü oynayanın ruhaniler olduğunu söylüyor. Ruhaniğin birnevi sanat olduğunu bu meslek sahiplerinin dinleri nasıl asıllarından uzaklaştırıp kendi menfaatlerine göre şekillendirdiklerini Babil dininden, Budizmden verdiği misallerle açıklıyor. Kilise Hıristiyanlığın, medrese İslâmîliğin esasından ayrılmıştır. Medeniyetin gelişmesine dinlerin aslı değil, fakat kilise ve medrese karşı koymuşlardır. İslâm dinine ve medeniyetine darbe vuran, yazara göre Eş'ari Kelamıdır.

Felsefî vasatta yazar, eski Yunandan 18 inci asra kadar olan felsefî gelişmeği ana hatları ile belirtiyor. Metafizîğe dar bir mana vererek felsefenin metafizikten sıyrılması gerektiğini, metafizîğin konusunun ilk sebep ve son gaye olduğunu, bunun ise felsefenin değil fakat itikadın sahasına girdiğini söylüyor.

Hukukî vasat: Bu bölüm kitapta diğer bölümlerden daha fazla bir yer kaplamaktadır. Hukukî vasat'ın dava ve mücadelelerinin, hürriyet ve adâlet gibi iki mihver üzerinde devrettiğine temasla, bu iki kavramın tahliline girişiyor. Yazara göre, medeniyet dâvası esasta mücerret mânada hürriyet değil, fakat adâlet dâvasıdır.

Çeşitli politika felsefelerinin tahlil ve tenkidi yapıp, İlk ve Orta Çağlarda, siyasî meselelerin nazariyede adâlet mihverini etrafında mütalâa edildiğini, ancak tahakkukunu temin edecek çare ve vasıtaların düşünülmediğini, Yeni Çağda ise hakiki gaye olan adâleti bir yana bırakarak, yalnızca amme iktidarının ele geçirilebilmesini temin eden siyasî hürriyete önem

verildiğini, bu yüzden, sırf millî hâkimiyet dâvası ile iktifa edilerek adâlet endişesinin unutulduğunu belirtiyor. Demokratik bir idare tarzını savunan yazar, bu idarenin ilim ve fazilete dayanması, adâlet prensibinin ön plâna alınması gerektiğini söylüyor. Çeşitli devlet teorilerini tenkit eden Erener, teşrî, kaza ve icra kuvvetlerinin suistimal edilmemeleri, devlet işlerinin ilim ve ihtisasa dayanan, âdil bir tarzda yürütülmesi için, nasıl hareket edilmesi gerektiği sorusunu sorarak yeni bir teori ileri sürüyor.

Medeniyet'in maddî imkân vasıtası olarak iktisadî vasat'ın önemi üzerinde durulup, ahlâkî vasat bölümünde, ahlâk filozoflarının fikirleri tenkidedilerek, ahlâk'ın ferdî değil sosyal olduğu fikri işleniyor.

İlim vasatı bölümünde, yazarın pozitivist bir ilim anlayışının taraftarı olduğu görülüyor. Bu altı vasat'ın birbiriyle sıkı surette bağlı bulduklarını izah eden yazar, "işte bütün bu unsurların her biri üzerinde tasarruf sahibi olan ve hepsini insanî bir şûur ile terkip ederek medeniyet ideâli etrafında feyizlendiren küllî vasıta ilimdir" diyor.

Kitab'ın dikkati çeken bir yönü de, ifâde tarzıdır. Yazarın, cümlelere verdiği kuvvet ve acıcılık, eserin kolayca ve zevkle okunmasını sağlıyor.

Biz burada Abdulkadir Erener'in eserini yalnız tanıtmakla yetindik. Yazar daha birinci ciltte, üzerinde düşünülüp münâkaşa edilecek birçok problem ortaya koyuyor. Tamamlanmış olan diğer ciltlerin de yayınlanması fikir hayatımızda büyük bir boşluğu doldurmuş olacaktır.

N. ÖNER